

*De l'escoltisme a la Fundació Bofill:
accions per a la llibertat*

Jordi Porta Ribalta

Les dècades dels anys seixanta i setanta del segle passat van ser particularment importants per al nostre país. Del 1971 al 1977, l'Assemblea de Catalunya va constituir una plataforma unitària de l'antifranquisme present en bona part de les organitzacions culturals i socials del país. Aquest antifranquisme també era present en algunes organitzacions de caire catòlic. Això explica que algunes de les reunions més importants de l'Assemblea de Catalunya es fessin en diverses parròquies, per exemple, la que va tenir lloc a l'església de Sant Agustí, al barri del Raval, o la de Maria Mitjancera, ara fa cinquanta anys. L'Assemblea de Catalunya agrupava l'oposició catalana i social contra la dictadura del general Franco, el qual va morir el 20 de novembre de 1975. L'Assemblea es va dissoldre el 1977 amb el retorn, tot i les limitacions imposades per alguns militars, de la democràcia parlamentària.

Cal tenir en compte, doncs, que, durant aquests anys, una part important de la nostra Església de base va reaccionar a favor del funcionament democràtic del país. La dècada dels setanta va ser

important per a l'assoliment i la reivindicació de la democràcia amb iniciatives diverses, malgrat les dificultats de la situació. Respecte a aquest tema, només voldria ressenyar alguns fets viscuts.

Els militars espanyols van estar a punt de fer un cop d'estat militar per tal d'evitar un pas democràtic que no desitjaven. Recordem l'expressió que el nou cap polític d'aquell moment va fer servir dirigida als partidaris de Franco: "Se trata de una reforma; no de una ruptura con el régimen anterior." Això vol dir que la nova Constitució no seria l'expressió voluntària del poble, sinó que estaria condicionada pel règim anterior.

De totes maneres, jo només voldria expressar la meua experiència personal. En la meua joventut vaig estar molt influït per l'escoltisme. Durant els anys cinquanta del segle passat, vaig conèixer uns seminaristes que havien establert contacte amb mossèn Batlle, el qual els havia fet conèixer la importància educativa de l'escoltisme. Em refereixo a Ricard Pedrals i Jacint Matas. Ells van veure que era un bon moviment educatiu d'afiliació voluntària per part dels nois. Els agrupaments escoltes van poder disposar de locals a les parròquies i també en alguns centres excursionistes. L'escoltisme catòlic tenia un reconeixement episcopal i, sobretot, montserratí.

El Govern espanyol no volia l'existència d'aquest moviment, però l'havia de tolerar perquè estava sota l'aixopluc de l'Església. Això va provocar diverses situacions de tensió entre *boy scouts* i grups de la Falange. Tal com explico en el llibre de memòries *He tingut sort amb la gent que he conegut*, el maig del 1953, jo tenia disset anys i era cap d'una patrulla de vuit nois més joves i participàvem en una trobada excepcional de tots els escoltes de Catalunya i alguns del País Valencià. Dic *excepcional* perquè sabíem que les trobades generals s'havien de fer amb precaució per temor a les reaccions de les autoritats franquistes. Cal dir que en aquesta ocasió no es van prendre les precaucions habituals i ens vam reunir acampats i fent bivac en una zona del Montnegre, al vessant de la costa. Hi van assistir els nostres caps de secció i de grup, i mossèn Batlle com a consiliari general. Un parell dels caps van posar-se a vigilar des del coll de les Basses per

si venien a dispersar-nos, però no van copsar l'arribada d'intrusos. Ho expliquen Albert Balcells i Genís Samper en el llibre *L'escoltisme català (1911-1978)*: "A tres quarts de sis del matí, els acampats foren obligats a sortir de les tendes per uns noranta membres de la Guàrdia de Franco amb garrots. Esperaven trobar joves i només trobaren nois acompanyats d'alguns pocs adults. Els caps foren identificats i s'endugueren les camises de l'uniforme i les ensenyes."

Mossèn Batlle va ser injuriat. En el discurs que ens va fer el comandant de la Guàrdia de Franco, va dir coses com: "Os están envenenando. Son lobos con piel de cordero" i "Parece mentira que un cura como usted —si es católico— vaya envenenando a la juventud de España...". Mossèn Batlle va aguantar amb dignitat, però va quedar una mica tocat psicològicament. Quan ja havíem aixecat el campament, mossèn Batlle els va dir que estàvem a punt de començar la missa de campanya i que si hi volien participar. Van acceptar i l'escena que es va produir va ser ben curiosa. Els escoltes fèiem un semicercle al voltant de la tauleta de camp on oficiava el mossèn i els membres de la Guàrdia de Franco ens envoltaven per darrere. Cada vegada que nosaltres cantàvem una cançó litúrgica en català, ells replicaven amb una cançó en castellà. A l'hora de la comunió, mossèn Batlle va preguntar quantes hòsties havia de consagrar en funció dels que volguessin combregar. El tinent va respondre: "Nosotros no venimos preparados" i a nosaltres se'ns escapava el riure. Després de la missa, ens van fer desplegar el campament i vam tornar a Barcelona. Ens van prendre les camises del color propi de l'escoltisme i se les van emportar. Va ser un acte inesperat de repressió, però no va aturar l'acolliment dels agrupaments per part d'una quantitat important de les esglésies i parròquies de Catalunya.

A la dècada dels seixanta es van posar en marxa una colla d'iniciatives a favor de la personalitat col·lectiva de Catalunya, malgrat les vigilàncies i repressions del règim franquista. El 1961 es va crear Òmnium Cultural; el 1962, l'editorial que porta aquest nom; el 1963 s'incrementen les activitats culturals a la Residència Universitària Sant Antoni, sota la direcció de Fèlix Martí; el 1962 es posa

en marxa l'Escola de Mestres Rosa Sensat; el 1965 comença la *Gran Enciclopèdia Catalana*; el 1966 es produeix una manifestació de sacerdots que van anar a la comissaria de policia de la Via Laietana per tal d'interessar-se pel detingut Joaquim Boix i Lluch; el 1967, es vitalitza el moviment sobre la Nova Cançó en català; el 1968 es posen en marxa les Edicions Catalanes de París; i el 1969 es crea la Fundació Jaume Bofill, destinada a promoure les ciències socials.

Potser val la pena detallar una mica alguna d'aquestes iniciatives, no perquè siguin més importants, sinó perquè jo hi he tingut més intervenció personal i les he conegudes més bé. Abans, però, voldria citar algunes persones que van tenir una funció important, justament per les dificultats que hi havia durant el règim que vivíem. M'agradaria, com a exemple, recordar els noms d'Albert Manent i Josep Benet.

Òmnium Cultural. Aquesta entitat va adoptar públicament una posició que alguns van considerar estrictament política de partit, però, en realitat, es tractava de la promoció i la defensa de la llengua, la cultura i la personalitat nacional de Catalunya. Que el president actual, Jordi Cuixart, hagi entrat a la presó amb una condemna de vuit anys, pel fet d'haver mostrat públicament i en nom de l'entitat, la necessitat que el poble de Catalunya pugui expressar la seva voluntat de futur és un exemple que vivim en un estat que repeteix aquella època que pensàvem superada per la mort de Franco. Òmnium és una entitat dedicada a la promoció cultural i no abandona la seva finalitat primordial quan exposa que l'expressió pública de la ciutadania sobre la seva voluntat de futur s'ha de respectar. Forma part de la naturalesa d'Òmnium la capacitat d'expressar públicament i pacíficament el futur que desitgem per al propi país. Un exemple: quan jo em vaig fer càrrec de la presidència de l'entitat el 2002, Òmnium tenia 15.000 socis. Quan la vaig deixar el 2010, en tenia 22.000. I, actualment, sota la presidència de Jordi Cuixart, en té més de 180.000.

La manifestació de capellans. Un fet rellevant que va posar en evidència l'enfrontament del Govern espanyol i un sector important de l'Església catalana va ser el que va succeir l'11 de maig de 1966.

La detenció de l'estudiant Joaquim Boix Lluch per la seva activitat com a estudiant de la Universitat de Barcelona i la seva autodefinició pública com a contrari a l'actuació del Govern espanyol va motivar una manifestació de més de cent capellans a favor de la llibertat d'expressió. Els sacerdots, amb la seva sotana negra, van fer una anada a peu a la comissaria de policia de la Via Laietana que va provocar una reacció violenta per part de la policia. Jo ho vaig seguir i observar a distància. Una bona part dels capellans van haver de córrer i fugir per evitar els cops de porra que els van ploure com a reacció al simple fet de voler lliurar un missatge escrit per al cap de la policia. Vista la reacció, els sacerdots van haver de fugir corrent, alguns dels quals jo coneixia, com ara Josep Dalmau, Antoni Totusaus i Ricard Pedrals, entre d'altres.

La Fundació Jaume Bofill. Una actitud excepcional de servei al país correspon al matrimoni de Josep Maria Vilaseca i Teresa Roca, que disposaven de recursos econòmics com a resultat del seu treball, però que consideraven que havien d'estar al servei de les necessitats de les altres persones. Vivien el cristianisme a fons i es posaren al servei del país. A part d'altres accions, van acceptar l'opinió d'altres coneguts i van crear una fundació de servei a la societat, especialment en aspectes culturals. Li van posar el nom de Jaume Bofill en reconeixement a la tasca d'aquest filòsof i professor mort feia poc temps. Van crear un patronat compost per persones que es distingien per la seva tasca al servei dels ciutadans i pels seus projectes de país, especialment a favor de les ciències socials aplicades a l'orientació d'establir millores en la situació col·lectiva. El primer director va ser Fèlix Martí, el qual, per haver deixat imprimir a la Fundació uns fulls universitaris sobre mesures criticables del Govern espanyol va ser detingut i empresonat. Jo vaig haver de marxar de casa durant quinze dies perquè la policia em va venir a buscar al meu domicili familiar. Amb tot això, en Fèlix va haver de deixar la direcció de la Fundació i jo la vaig assumir al cap d'un temps.

La Residència Universitària Sant Antoni. La residència era dels pares escolapis i acollia estudiants universitaris que vivien fora de Bar-

celona, els quals hi podien llogar una habitació. La novetat va ser encarregar la direcció a un jove que no era escolapi: Fèlix Martí. Ell va arribar a tenir com a consiliari l'escolapi Ramon Maria Nogués i em va demanar a mi de fer de sotsdirector de la residència. En realitat, aquesta residència d'estudiants havia estat dirigida per altres escolapis. Un dels que m'havia sorprès positivament era Lluís Maria Xirinacs, persona que anys més tard va ser marginada per la mateixa Església a causa de les seves posicions clarament a favor de la justícia, el servei als altres i la valentia d'expressar públicament la seva defensa de valors cristians i socials. Les activitats que s'hi van organitzar van ser de caràcter catalanista i d'una intel·lectualitat lliure. Van merèixer el registre de la policia més d'una vegada. Una de les idees d'en Fèlix va ser la d'aconseguir beques per tal que alguns dels estudiants poguessin anar a estudiar a les universitats de París. Vaig rebre l'ofertament de fer de cap del grup i això em va permetre passar tres anys a París —del 1967 al 1970— acompanyant i vivint cada any amb dos o tres estudiants.

Els que tenim una certa edat no podem oblidar la situació i les condicions polítiques en què es va aprovar l'actual Constitució espanyola, malgrat que era evident que es tractava d'un pas important cap a la democràcia. Després dels anys que ja hem passat, caldria tenir en compte que ara probablement no tindríem l'amenaça d'alguns sectors militars que hi havia en aquells moments. Des d'un punt de vista democràtic, es podria aplicar la llei reconeguda internacionalment com és el dret a l'autodeterminació. Un referèndum lliure sobre aquest afer seria el pas democràtic que caldria fer. Els partits a favor d'un referèndum haurien d'entendre que aquest pas és previ a qualsevol programa de partit de dretes o d'esquerres.